

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

удовольствием необходимо отметить недавнее вхождение Воронежской области в еврорегион «Донбасс», в рамках которого, уже несколько лет активно сотрудничают регионы Ростовской (Россия), Луганской, Донецкой (Украина) областей. Надеемся, что вновь влившаяся в это объединение область проявит себя как полезный и важный субъект его дальнейшего развития.

В отличие от специальных зон, где льготы устанавливаются из центра, в еврорегионе ими будут распоряжаться местные власти. Это может быть уменьшение платы за пользование землей, снижение транспортных, экологических и других сборов, размеры которых устанавливаются на уровне областей и краев. Ожидается, что перспектива совместного использования промышленного потенциала нескольких областей привлечет инвесторов не только из России и Украины, но и из других стран СНГ и дальнего зарубежья.

Еще один существенный «плюс» системы еврорегионов – это то, что договора заключаются непосредственно между соседями, которые хорошо знают друг друга, поэтому и больше доверяют друг другу.

Но не стоит ограничиваться только экономическим аспектом нашего сотрудничества.

Приграничное сотрудничество должно способствовать и укреплению исторически сложившихся гуманитарных связей в частности между региональными ВУЗами. Сотрудничество приграничных ВУЗов должно быть расширено в плане обмена по обучению в аспирантуре, магистратуре, бакалавриате; обмена учеными по чтению лекций, в том числе на русском и украинском языке; участия в проведении совместных научных исследований, подготовке и выпуске учебников и т.д.

Двадцатидесятилетний опыт независимого существования двух стран подсказывает, что российско-украинские отношения должны рассматриваться исключительно как отношения между двумя суверенными государствами, которые образовались в границах бывшего единого политического, экономического и культурного пространства СССР. Эти качественно новые взаимоотношения между Россией и Украиной должны строиться на равноправных основах и взаимном уважении государственных суверенитетов, территориальной целостности и национальных политических, экономических и культурных интересов обеих сторон. Любой иной формат таких отношений, попытка построить их по принципу «старшего и младшего брата» не отвечают реалиям сегодняшнего дня и существенно проигрывают варианту совместного и дружеского соседства двух славянских государств.

Нам совместно необходимо разработать надежный механизм реализации российско-украинских соглашений. Нужно четко определить взаимные обязательства и российской, и украинской сторон, уточнить сроки реализации и внедрения конкретных проектов и их исполнителей. Только так могут быть созданы эффективно работающие транснациональные корпорации, финансово-промышленные группы, совместные производственные и банковские структуры на выгодных для обеих сторон условиях.

Сегодня активизации российско-украинского сотрудничества не существует разумной альтернативы. Хочется верить, что все существующие политические разногласия со временем уйдут в прошлое и на мировой арене гармоничные отношения Российской Федерации и Украины станут примером настоящей дружбы и выгодного соседства двух стран – геополитических партнеров и союзников.

РЕЗЮМЕ

Розвиток всебічного співробітництва Росії та України на державному та регіональному рівнях має сьогодні актуальне значення. Найважливішим напрямком у вирішенні цієї проблеми є вдосконалення та активізація російсько-українського прикордонного співробітництва на основі вже створених у прикордонні еврорегіонів.

Ключові слова: зовнішньоекономічні зв'язки, прикордонне співробітництво, еврорегіон.

РЕЗЮМЕ

Развитие всестороннего сотрудничества России и Украины на государственном и региональном уровнях имеет сегодня актуальное значение. Важнейшим направлением в решении этой проблемы является совершенствование и активизация российско-украинского приграничного сотрудничества на основе уже созданных в приграничье еврорегионов.

Ключевые слова: внешнеэкономические связи, приграничное сотрудничество, еврорегион.

SUMMARY

The development of cooperation between Russia and Ukraine at the national and regional levels is important. The direction to solve this problem is improving and activating the Russian-Ukrainian cross-border cooperation based on the already existing cooperation in the cross-border euroregion.

Keywords: external economic relations, cross-border cooperation, euroregion.

СТАН ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

Ляпін Д.В., к.т.н., заслужений економіст України, Національний інститут стратегічних досліджень, старший науковий співробітник

Важливість національного підприємництва, і в першу чергу малого та середнього бізнесу, у світі підкреслюється рядом ключових документів та їх нормами. Так, зокрема, Європейська Хартія малого бізнесу визначає мале підприємництво як хребет економіки ЄС, у 2008 році в ЄС, як логічне продовження Хартії, було прийнято Акт малого бізнесу з назвою «Спочатку думай про малих» [1], у США закон під назвою «Акт малого бізнесу» діє з 1955 року. 10-й ювілейний випуск світового рейтингу «Doing Business 2013» має назву «Менше регуляцій для малого та середнього бізнесу» [2]. Це підкреслює важливість сектору малого та середнього підприємництва для розвинених країн світу та показує, що нормативні акти та урядові документи визначають ключові принципи та акценти державної політики щодо малого та середнього підприємництва та визначає, що мале підприємництво є особливим та в певному розумінні ключовим об'єктом державної політики.

Дослідження проблем побудови сучасної та ефективної системи розвитку підприємництва присвячено роботи вітчизняних та закордонних вчених, зокрема З.С.Варналія, С.Г.Дриги, В.Є.Воротіна, К.М.Ляпіної, О.В. Кужель, Дж.Саллівана, Я.Романчука, В.М.Карягіна та ін. Проте переважна більшість робіт присвячена вивченню особливостей нормативного регулювання підприємництва та перешкод щодо його розвитку, а аналіз його особливостей з позиції сучасного стану та застосування інструменту державної політики стимулювання зовнішньоекономічної активності - залишається відкритим.

Тому метою даної статті є дослідження зовнішньоекономічних інструментів стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Останніми принципово важливими змінами в державному регулюванні підприємницької діяльності можна вважати ухвалення Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618 - VI, технічні норми якого привели класифікацію суб'єктів бізнесу в Україні у повну відповідність з нормами ЄС [3]. На відміну від попередньої законодавчої спроби привести у відповідність класифікацію суб'єктів бізнесу, яку було здійснено в Україні у 2008 році, новий Закон 2012 року встановив повну відповідність як щодо суб'єктів малого, так і середнього і, відповідно, великого бізнесу. Враховуючи, що встановлення класифікаційних меж для суб'єктів бізнесу в цілому є штучним, то встановлення відносно великих верхніх меж для суб'єктів малого бізнесу (10 млн. євро обсягу реалізації в рік) та для суб'єктів середнього бізнесу (50 млн. євро обсягу реалізації в рік) можна пояснити світовою тенденцією захисту національних економік через врахування поширення вимог угод СОТ в першу чергу на суб'єктів

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

великого бізнесу, і, відповідно, можливість застосування для суб'єктів малого та середнього підприємництва програм державної підтримки на національному рівні. Непрямим доказом цієї міжнародної практики є той факт, що практично всі країни світу застосовують класифікацію, подібну до класифікації ЄС щодо встановлення меж річного обсягу реалізації для суб'єктів різного розміру.

За наявних з 2012 року в Україні класифікаційних основні відносні показники стану розвитку підприємництва в Україні цілком відповідають середнім показникам ЄС. Так станом на 01.10.2012 року за даними Державної служби реєстрації України загальна кількість суб'єктів господарювання на 1000 населення складала 88.4 (з них 22.3 для юридичних осіб та 66.1 для фізичних осіб підприємців). Для порівняння середнє значення цього показника для ЄС-27 становить 39.9 за результатами 2007 року (лідери - 83.4 у Чехії та дещо менше у Португалії) [4]. Також досягнуто відповідність по числу зайнятих у секторі малого та середнього бізнесу в Україні та країнах ЄС. За даними державної служби статистики України у 2011 році [5] лише на юридичних особах в секторі малого та середнього бізнесу кількість зайнятих працівників становила 56.7%, що відповідає середнім показникам ЄС. З урахуванням класифікації 2012 року вклад суб'єктів малого та середнього бізнесу до ВВП країни орієнтовно буде складати 60...65%, що також відповідає показникам ЄС. Це дозволяє стверджувати, що **за відносними показниками стану розвитку малого та середнього бізнесу Україна цілком відповідає середньоевропейським показникам**. При цьому в секторі малого та середнього бізнесу ключовим завданням малого бізнесу є створення робочих місць (у тому числі забезпечення населення так званою альтернативною зайнятістю), а ключовим завданням середнього бізнесу є забезпечення частки у ВВП країни.

Проте за оцінками якості бізнес-клімату Україна займає аутсайдерські місця у багатьох міжнародних рейтингах, у тому числі у Doing Business 2013 і Індексі Конкурентоспроможності (IMD). При цьому інтегральні показники у цих рейтингах характеризуються різноспрямованими трендами змін за окремими показниками останніми роками. Проте в рейтингах ключовими можна вважати показники якості державного управління та економічної свободи, які є традиційно низкими для України. Дослідження інвестиційного клімату в Україні Європейською бізнес-асоціацією показало істотне зниження індексу в 3 кварталі 2012 року. Дослідження бізнес-клімату, що було проведено Інститутом власності і свободи у рамках підготовки «Зеленої книги малого бізнесу України - 2012» [4] та у рамках розробки та пілотного опитування методики оцінки інвестиційного клімату IRRU [5] також показали, що ключовими проблемами в поліпшенні бізнес-клімату є висока корупція і вибіркове правозастосування (і як наслідок - високі витрати бізнесу на виконання обов'язкових державних регуляцій і корупційних платежів).

Таким чином слід визнати, що відмінною особливістю сучасного стану підприємницького середовища в Україні є, з одного боку, стало негативний бізнес-клімат, а з іншого боку - відповідність відносних показників розвитку бізнесу в Україні загальноєвропейським показникам.

У посткризовий період і підвищенні рівня конкуренції на тлі посилення протекціоністських заходів національних урядів європейський бізнес висуває вимоги до урядів країн-членів ЄС провести «шокову» терапію для оздоровлення економіки, основні заходи якої мають бути спрямовані на зниження витрат бізнесу (у тому числі як на соціальні виплати і оплату праці, так і на адміністративні витрати). Зокрема свого часу загальноєвропейська програма Better Regulation передбачала скорочення адміністративного тиску на 25%.

Тому можна вважати, що **в сучасних умовах ключовим індикатором ефективності напрямку дерегуляції і поліпшення бізнес-клімату в Україні (наприклад на період до 2020 року) повинна стати вартість дотримання регуляцій суб'єктами бізнесу, а державна політика сприяння розвитку підприємництва має бути спрямована в напрямку зниження вартості дотримання регуляцій суб'єктами бізнесу.**

Слід зауважити, що хоча інструменти політики дерегуляції й визначені у рамках Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 року № 1160-IV, їх виконання органами виконавчої влади в повсякденній практиці залишається незадовільним. Так, наприклад, окремі останні пропозиції ряду бізнес асоціацій України у напрямі дерегуляції відносно рішення проблем і спрощення умов для ведення бізнесу відносно: а) зняття зовнішньоекономічних операцій з валютного контролю без надання паперових копій вантажно-митних декларацій, а лише з використанням електронного реєстру; б) приведення тексту наказу Міністерства охорони здоров'я України № 1000 відносно обов'язкового мінімального асортименту аптек у відповідність з вимогами СОТ і ліквідацією дискримінації іноземних виробників; в) пропозиції відносно незастосування штрафних санкцій до виробників у зв'язку з набуттям чинності норм статті 26 Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 року № 5029-VI, яким передбачено маркування товарів і виготовлення інструкцій двома мовами (українською і однією з регіональних мов), - свідчать про те, що на етапі розробки і прийняття цих і інших нормативно-правових (регуляторних) актів їх розробниками (відповідними органами державної влади) - не було проведено належного їх аналізу з позиції вартості регулювань і, відповідно, замість дерегуляції були створені штучні адміністративні бар'єри.

Другим напрямком державної політики сприяння розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні мають стати відповідні програми підтримки, зокрема оновлено зміст та напрямком Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва. Також мають з'явитися окремі програми сприяння розвитку суб'єктам середнього бізнесу. Ключовим чинником ефективності цих програм має бути: 1) спрямованість програм на визначені під-сектори підприємництва (наприклад малого бізнесу чи мікро-бізнесу) на відміну від уніфікованого підходу, який реалізується зараз і спрямований на розвиток підприємництва в цілому; та 2) ефект масштабу (умовою програми має бути її масштабність, що дозволяє гарантувати високий рівень конкуренції в секторі та забезпечити відсутність конкурентної переваги у факті отримання державної програмної підтримки), що у свою чергу вимагає 3) належного фінансування відповідних програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу на рівні адекватному до вкладу суб'єктів малого та середнього бізнесу до національної економіки.

Для ілюстрації останнього положення можна навести дані державної податкової служби України, відповідно до яких частка малого та середнього бізнесу (за класифікацією 2008 року) у обсягу сплачених податкових відрахувань (всього) за період з 2008 по 2011 рік складала 49.7%, 47.1%, 43.4% та 48.7% відповідно. За умови перерахунку цих даних за класифікацією 2012 року (за якою суттєво перерозподілено кількість суб'єктів бізнесу на користь суб'єктів середнього бізнесу) вони будуть орієнтовно збільшені ще на 10...15%. Тобто можна зробити висновок, що суб'єкти малого та середнього підприємництва за офіційними даними державної податкової служби України є групою, що в основному формує та забезпечує обсяг сплачених податкових відрахувань і, відповідно, є основною групою, що забезпечує наповнення доходної частини консолідованого бюджету країни.

Одним з важливих інструментальних напрямків сучасної державної політики розвитку малого та середнього бізнесу є державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність. Важливість цього положення тим вище, чим вище потенціал суб'єктів бізнесу. Відповідно до норм Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618 - VI визначено, що державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, може здійснюватися шляхом:

- 1) сприяння просуванню на ринки іноземних держав продукції вітчизняного виробництва (товарів, робіт і послуг), об'єктів інтелектуальної власності та створення сприятливих умов для українських учасників експортної діяльності;
- 2) співпраці з міжнародними організаціями та іноземними державами у сфері розвитку малого і середнього підприємництва;
- 3) утворення об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, що сприяють експортній діяльності, зокрема шляхом надання фінансової підтримки (кредитування, гарантування, страхування експортних операцій, часткова компенсація частки відсоткових ставок за кредитами для провадження експортної діяльності, часткове покриття витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва, пов'язаних із здійсненням маркетингових заходів на зовнішньому ринку, вивченням кон'юнктури зовнішнього ринку, пошуком партнерів, просуванням товарів на нові ринки, участю у виставково-ярмарковій діяльності за кордоном, відрядженням спеціалістів для вивчення ринків іноземних держав, підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації персоналу суб'єктів малого і середнього підприємництва з питань експортної діяльності);

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

4) сприяння участі суб'єктів малого і середнього підприємництва у виставково-ярмарковій діяльності за кордоном для представлення продукції вітчизняного виробництва, у тому числі шляхом надання фінансової підтримки, надання в оренду виставкових площ, часткового покриття витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва, пов'язаних з участю у виставково-ярмарковій діяльності за кордоном;

5) сприяння поширенню за кордоном інформації про потенційні можливості вітчизняного малого і середнього підприємництва та забезпеченню доступу до іноземних інформаційних мереж для пошуку ділових партнерів.

На підставі аналізу цих норм слід визнати, що наведені норми мають скоріше ідеологічний характер, ніж характер норм прямої дії, які можуть бути реалізовані на практиці. Основною причиною цього можна вважати відсутність реальної зацікавленості державної влади у стимулюванні широкого виходу суб'єктів малого та середнього бізнесу на світові ринки.

Висновок. На сьогодні в Україні досягнуто відповідність відносних показників стану розвитку малого та середнього бізнесу аналогічним європейським показникам, проте стало негативний бізнес-клімат визначають необхідність якісного покращання системи державного управління та державних регуляцій в напрямку суттєвого зниження вартості обов'язкових регуляцій, а ключовим індикатором має слугувати абсолютний розмір ВВП країни та, відповідно, доля національного малого та середнього підприємництва у ВВП країни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Think Small First, A "Small Business Act" for Europe / Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European economic and social committee and the Committee of the regions - Brussels, 25.6.2008. COM(2008) 394 final.
2. Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises / The World Bank, WB, IFC, 2012. - 282 p., ISBN 978-0-8213-9615-5.
3. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium - sized enterprises, #2003/361/EC - L 124/36 EN Official Journal of the European Union, 20.5.2003.
4. Key figures on European business with a special feature on SMEs / Eurostat Pocketbooks, Publications Office of the European Union, 2011 - p.124.; KS-ET-11-001-EN-C, ISSN 1830-9720
5. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за регіонами у 2011 році (без урахування результатів діяльності банків та бюджетних установ) – Електронний ресурс: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/kp_reg/kp_reg_u/kzp_red_u_2011.htm
6. Ляпін Д.В. Методика розрахунку регіонального рейтингу на основі індексу інвестиційного клімату в Україні / Журнал «Наука та інновації». 2011. Т. 7. № 5. - С. 91-97. ISSN 1815-2066
7. Зелена книга малого бізнесу України - 2012 / Д.В. Ляпін, В.І. Дубровський, О.М.Піщуліна, О.П.Продан. – К.: Інститут власності і свободи, 2012. – 124 с. ISBN 978-966-349-521-9

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто та доведено про відповідність відносних показників стану розвитку малого та середнього бізнесу в Україні аналогічним європейським показникам, проте негативний бізнес-клімат визначає необхідність якісного покращання системи державного управління та державних регуляцій в напрямку суттєвого зниження вартості обов'язкових регуляцій, проаналізовано законодавчі норми щодо стимуляції експортного потенціалу.

Ключові слова: державне управління, малий та середній бізнес, державна політика, стимулювання експортного потенціалу.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрено и доказано соответствие относительных показателей развития малого и среднего бизнеса в Украине аналогичным европейским показателям, однако негативный бизнес-климат вызывает необходимость качественного улучшения системы государственного управления и государственных регуляций в направлении существенного снижения стоимости обязательных регуляций, проанализированы законодательные нормы по стимулированию экспортного потенциала малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: государственное управление, малый и средний бизнес, государственная политика, стимулирование экспортного потенциала.

SUMMARY

The article considers and proves relative performance of small and medium-sized enterprises in Ukraine similar to the European indices, but adverse business climate calls for improving the quality of public administration and government regulations in the direction of a significant reduction in the cost of mandatory regulations, analyzes legislation to stimulate the export potential of small and medium-sized enterprises.

Keywords: government, small and medium-sized enterprises, public policy, promoting the export potential.

ИЗРАИЛЬ И МИРОВОЙ КРИЗИС: ВОЗМОЖНОСТИ МАЛЕНЬКОЙ ЭКОНОМИКИ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ

Магидов А.И., Магистр Экономики Еврейского Университета в Иерусалиме, Экономист, Бизнес-консультант

Актуальность. Экономический финансовый кризис 2008-2009 г. имел глобальные масштабы распространения и затронул всю мировую экономику. Однако некоторые страны пострадали в меньшей степени, чем другие. Одной из таких стран и был Израиль, потому рассмотрение и анализ средств, которые были приняты для борьбы с кризисными процессами в Израиле представляет определенный интерес.

Цель – рассмотреть влияние кризисных явлений на отдельные составляющие экономики Израиля.

Проблемы мирового экономического кризиса 2008-2009 гг. рассматривались в работах многих известных ученых, таких как В. М. Гейц, В. Мау, М. Юсима, Nadeem Naqvi, Дж. Тьюлз, Мартин Д. Вайс, Роджера Гибсон, Дж. Гитмана и др.

Экономические кризисы имеют во многом сходные характеристики. Для лучшего понимания природы и характера Мирового экономического кризиса 2008-2009 гг. необходимо проанализировать основы мировых кризисных явлений в экономике.

Кризис 1636-1637 гг. - «Тюльпаномания». В 1636 г. из Турецкой Империи импортируются луковицы тюльпанов. На голландской бирже цена луковицы достигает 2,500 флоринов (~76 тыс. USD) при том, что годовая зарплата квалифицированного рабочего составляет 150 флоринов. В феврале 1637 г. «мыльный пузырь» лопнул и цена луковицы упала на 99.999%

Европейский кризис саб-прайма XIX века (1873 г.). Промышленная революция привела к росту городского населения и взлету цен на недвижимость. Причиной обвала на Венской бирже послужило то, что рабочие-мигранты, купившие дешевые квартиры посредством ссуд, не оказались в состоянии их выплачивать. Вследствие этого разоряются банки и ссудные конторы, что в свою очередь приводит к экономическому спаду в Европе.

В 1873-1879 гг. наблюдалась подобная ситуация в США. После окончания гражданской войны в стране наблюдается стремительный экономический рост. 18 сентября 1873 г. крупнейший филаделфийский банк «Джей Кук» объявляет о банкротстве. Паника усугубляется вмешательством правительства. В результате разоряются примерно 18,000 компаний и к 1876 г. безработица достигает 14%.

Великая депрессия 1929-1933 гг. Частные лица, финансируемые брокерами вкладывают деньги в ценные бумаги. На один